

verkenning talentontwikkeling

verkenning van initiatieven en programma's voor
talentontwikkeling in de film- en audiovisuele sector

in opdracht van het ministerie van OCW
augustus 2024

inhoudsopgave

inleiding	3
h1 infrastructuur van de film- en AV-sector	8
h2 infrastructuur van aanbieders	9
h3 aanbod van programma's	13
h4 de streaming diensten	18
h5 landelijke en regionale spreiding	21
h6 samenwerking, doorstroom en aansluiting	23
h7 conclusies en reflectie	25
h8 aanbevelingen	28
bijlage: overzicht aanbod talentontwikkeling	31
bijlage: lijst met bronnen en gesprekspartners	36

een leven lang leren

Voor een gezonde Nederlandse film- en audiovisuele sector en een divers aanbod van onafhankelijke producties is talentontwikkeling van cruciaal belang.

Film is een collectief werk wat betekent dat hoogwaardige producties alleen tot stand kunnen komen met een sterk team van professionals in alle disciplines. En met de toename van internationale co-producties en de komst van de (internationale) streamingdiensten is de vraag naar bekwame professionals in Nederland alleen maar toegenomen.

De talenten die gezamenlijk zorg dragen voor producties moeten zich kunnen (blijven) ontwikkelen. Dat is nodig om het niveau hoog te houden en een divers en aansprekend aanbod van speelfilms, korte films, documentaires, animatie, innovatieve mediaproducties en *high end* series te realiseren.

Daarbij is het belangrijk dat de mogelijkheden om zich te ontwikkelen toegankelijk zijn voor alle audiovisuele professionals, zowel nieuwe als gevestigde, zowel creatief als technisch en organisatorisch talent, uit alle regio's en met diverse achtergronden.

FilmForward stimuleert de groei van film- en AV-professionals in Nederland, voor en samen met de sector. Om de film- en AV-sector toekomstbestendig te maken en de kwaliteit van Nederlandse culturele audiovisuele producties te verhogen, stelt FilmForward een leven lang leren centraal.

In opdracht van het ministerie van OCW heeft FilmForward een verkenning uitgevoerd naar de publiek en privaat gefinancierde initiatieven en programma's voor talentontwikkeling in de Nederlandse film- en AV-sector. Het betreft een overzicht van bestaande initiatieven en programma's, de positie binnen de AV-keten en de infrastructuur van de aanbieders van initiatieven en programma's. Ook bevat de verkenning informatie over samenwerking en doorstroom tussen de talentprogramma's en het reguliere MBO en HBO onderwijs.

Deze verkenning is in eerste instantie bedoeld om een overzicht te geven van de talentontwikkelingsprogramma's en professionaliseringstrajecten in Nederland. Hiermee wordt het huidige aanbod inzichtelijk gemaakt. Daarnaast wordt in aansluiting op conclusies uit eerder verschenen rapporten en georganiseerde bijeenkomsten in kaart gebracht op welke onderdelen nog gestuurd kan worden.

Het ministerie van OCW kan met deze verkenning tevens de Tweede Kamer informeren over de talentprogramma's van streamingdiensten naar aanleiding van een toezegging die is gedaan tijdens de behandeling van het wetsvoorstel investeringsverplichting voor grote streamingdiensten (36.176). In hoofdstuk 4 worden deze per streamingdienst beschreven. Voornoemde toezegging verklaart waarom de informatie over de streamingdiensten in deze verkenning verhoudingsgewijs uitgebreider is dan van andere aanbieders.

Talentontwikkeling is de afgelopen jaren op meerdere niveaus onder de loep genomen. Het wordt als een van de bouwstenen genoemd in de 'Eindrapportage werkgroep sectorplan' (juni 2022)¹. In aansluiting hierop is het onderwerp besproken in het 'Rondetafelgesprek talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector' (juni 2023) en vervolgens in het 'DAFF Filmdebat' (december 2023). Voor deze verkenning wordt een aantal conclusies en aanbevelingen ter verbetering van talentontwikkeling meegenomen uit bovengenoemde eindrapportage en bijeenkomsten:

- **Permanente doorontwikkeling**
Permanente doorontwikkeling van ervaren creatief, technisch en organisatorisch talent moet worden gestimuleerd.
- **Infrastructuur**
Een sterke en toegankelijke infrastructuur creëren voor professionele ontwikkeling en bijscholing en de ondersteuning van een organisatie die dit structureel faciliteert.
- **Diversiteit en regionale spreiding**
De bevordering van diversiteit en regionale spreiding van talentontwikkeling. Hiervoor moeten netwerken toegankelijker worden gemaakt voor zowel nieuw talent, autodidacten als ervaren makers.
- **Aansluiting op praktijk**
Begeleiding van talent ten behoeve van professionalisering en aansluiting op de praktijk in de vorm van *training-on-the-job* en werkervaringsplekken. En een betere verbinding tussen de bestaande initiatieven voor talentontwikkeling en de markt.
- **Capaciteit**
Beter inzicht verkrijgen in de lacunes in het aanbod van talentontwikkelingsprogramma's in relatie tot de beschikbare capaciteit van creatief, technisch en organisatorisch talent.
- **Plan voor talentontwikkeling**
Een gezamenlijk plan voor de ontwikkeling van talent en vaardigheden in samenwerking met de fondsen, academies, ontwikkelinstellingen/broedplaatsen en festivals.

¹ Versterking positie Nederlandse culturele audiovisuele producties. Eindrapportage werkgroep [sectorplan](#) (juni 2022)

data en aanbod

Om transparantie en inzicht te bieden in het aanbod van initiatieven en programma's voor talentontwikkeling is voor deze verkenning gekeken naar zowel publiek gefinancierde instellingen en organisaties als naar privaat gefinancierde initiatieven.

Omdat het aanbod zeer omvangrijk is qua aantal en soort, is het niet mogelijk elk programma afzonderlijk te behandelen. Om een duidelijk en uitnodigend overzicht te bieden, hebben we het aanbod op verschillende manieren in kaart gebracht; zowel via de infrastructuur van aanbieders als via de verschillende soorten programma's. Ook illustreren we de verkenning waar mogelijk met datavisualisaties.

We hebben gebruikgemaakt van de data over 2023 en begin 2024 verzameld in TrainUp, de database van FilmForward met programma's voor talent- & skillsontwikkeling, van de informatie die is opgehaald in de diverse rondetafelsessies die FilmForward heeft georganiseerd en van de conclusies uit het sectorplan en eerdere bijeenkomsten. Daarnaast is er input over het aanbod van de streamingdiensten opgehaald in gesprekken of door middel van een vragenformulier.

Voor deze verkenning hebben we de focus gelegd op het aanbod van programma's en initiatieven voor talentontwikkeling die zich richten op het maken van speelfilms, korte films, documentaires, animatie, innovatieve audiovisuele producties en high end series. De film- en AV-sector is feitelijk groter, met disciplines die zich richten op onder andere de marketing, distributie, programmering, journalistiek of conservering van producties, evenals disciplines gelieerd aan het maken van non-scripted programma's (game shows, talentenjachten, reality-programma's). We hebben programma's die kennis en verdieping bieden voor deze disciplines, niet meegenomen in het overzicht, omdat dat een verdergaand onderzoek vereist en het niet binnen de opdracht van OCW valt.

volledigheid

Het is belangrijk om te vermelden dat we niet kunnen garanderen dat het aanbod in deze verkenning allesomvattend en volledig is. De in kaart gebrachte data kan op het moment van schrijven alweer snel verouderd zijn. Het aanbod is veranderlijk; er worden continu nieuwe programma's ontwikkeld en er komen nieuwe initiatieven en organisaties bij. Het moet derhalve als een momentopname geïnterpreteerd worden.

Voor deze verkenning hebben we zoveel mogelijk organisaties benaderd en gevraagd de data waarover wij beschikken te controleren en aan te vullen. Niet alle organisaties hebben hierop gereageerd en het kan zijn dat we niet alle organisaties op de radar hebben.

Tevens beschikken we niet over data over de opbouw van de sector m.b.t. de verschillende disciplines; hoeveel professionals in welke functies werkzaam zijn. Ook willen we vermelden dat de bijeengebrachte informatie zich met name richt op Europees Nederland. Wel hebben we een korte alinea gewijd aan wat bij ons bekend is over talentontwikkeling in Caribisch Nederland.

begrippen

In deze verkenning wordt een aantal begrippen gehanteerd, die we als volgt interpreteren:

talent

Het begrip talent omvat zowel de creatieve en artistieke professionals als de technische en vakmatige professionals die verbonden zijn aan het maken van een film- of AV-productie. Films maken is een collectief werk, waarbij de verschillende professionals onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, en waarbij verschillende disciplines bijdragen aan een samenhangend en allesomvattend geheel. Om de kwaliteit van de Nederlandse culturele audiovisuele producties aan te jagen, telt het talent van alle professionals die daaraan verbonden zijn.

niveau

Het begrip talent omvat in deze verkenning verschillende niveaus van ervaring van professionals:

- beginnend talent
- *mid-career* talent
- ervaren talent

De daadwerkelijke betekenis van de niveaus beginnend, *mid-career* en ervaren talent wordt bepaald door de aanbieders zelf. Daarvoor worden door de aanbieders namelijk verschillende normen gehanteerd, waaronder leeftijd, opleiding, jaren ervaring, aantal producties etc.

Daarnaast zijn er meerdere doelgroepen (en niveaus) binnen het begrip 'beginnend' te identificeren. Het betreft zowel jong en oriënterend talent dat geen audiovisuele opleiding of werkervaring heeft ('instap'), als talent dat net van een audiovisuele opleiding komt en weinig/geen werkervaring heeft ('starter'), als wat ouder talent dat wel werkervaring heeft, maar in een andere sector of discipline (zij-'instromer/autodidact'). Zie ook pagina 15.

talentontwikkeling

Het begrip talentontwikkeling in deze verkenning betekent: het versterken van de groei van talent en vaardigheden van film- en AV-professionals door middel van workshops, programma's, trainingen, trajecten. Het doel van talentontwikkeling is het stimuleren van de persoonlijke ontwikkeling van film- en AV-professionals én het verhogen van het niveau van de producties en sector.

Educatie versus talentontwikkeling

Voor deze verkenning is een onderscheid gemaakt tussen educatie en talentontwikkeling. Het aanbod dat door reguliere opleidingen wordt gegeven (middelbaar onderwijs, MBO, HBO) valt onder 'educatie' en is niet meegenomen in deze verkenning. Het betreft hier onderwijsmethodes en leerprocessen die landelijk bepaald zijn en getoetst worden.

In deze verkenning richten we ons op programma's die ontwikkeld zijn en aangeboden worden door onafhankelijke organisaties, omroepen, streamingdiensten, talenthubs en festivals.

begrippen van het aanbod

De terminologie van het aanbod van talentontwikkeling omvat vele begrippen die door de aanbieders veelal verschillend worden gebruikt. Voor deze verkenning hanteren we geen strikte omschrijvingen of regels, omdat het aan de aanbieders is om te bepalen hoe zij hun aanbod benoemen. Veelgenoemde begrippen zijn: trajecten, programma's, trainingen, workshops en masterclasses

training-on-the-job

De term *training-on-the-job* is een opleidingsmethodiek waarbij medewerkers nieuwe vaardigheden en kennis verwerven terwijl ze actief aan het werk zijn. In de vorm van werkervaringsplekken wordt kennis aan de praktijk gekoppeld; leren wordt gecombineerd met dagelijkse werkactiviteiten, waardoor werkenden nieuwe vaardigheden en kennis kunnen opdoen. *Training-on-the-job* onderscheidt zich van stageplekken, omdat bij stageplekken het talent verbonden is aan een opleiding.

Dat is bij *training-on-the-job* niet het geval.

audiovisueel

In deze verkenning hanteren we de volgende begrippen voor de audiovisuele sector, audiovisuele professionals en audiovisuele producties:

- Als we het hebben over **Nederlandse culturele audiovisuele producties**, dan bedoelen we films, series, documentaires, animatie producties en digitale en interactieve producties.
- Als we het hebben over de **sector**, dan bedoelen we de audiovisuele sector, die in andere documenten ook worden aangeduid met film- en AV-sector, film- en audiovisuele sector, filmsector of filmindustrie.
- Met **professionals** bedoelen we die doelgroep die ook wordt aangeduid als film- en AV-professionals, filmprofessionals of audiovisuele professionals.

infrastructuur van de film- en av-sector

Om het aanbod van initiatieven en programma's voor talentontwikkeling inzichtelijk te maken, schetsen we eerst de omliggende infrastructuur van de film- en audiovisuele sector.

Hiervoor nemen we als uitgangspunt de productie- en exploitatieketen van Nederlandse culturele audiovisuele producties die zich in grote lijnen kenmerkt door de volgende fases:

ontwikkeling: ontwikkeling scenario, filmplan en financiering

(pre-)productie: voorbereiden van de draaiperiode en de opnames

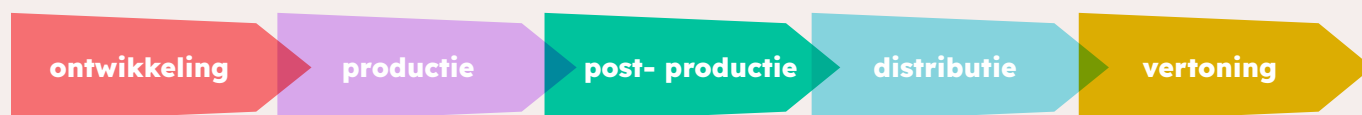
post-productie: montage, beeld- en geluidsnabewerking, muziek

distributie: positionering, marketing, uitbreng

vertoning: uitzenden en vertonen

Het door ons in kaart gebrachte aanbod bevat initiatieven en programma's die zich richten op het *maken* van Nederlandse culturele audiovisuele producties. Deze initiatieven en programma's vergroten kennis over en/of bieden verdieping in een vakgebied van de **ontwikkeling, productie en post-productie** van Nederlandse culturele audiovisuele producties.

Dat betekent dat het aanbod voor programma's en initiatieven voor talentontwikkeling die specifiek over de vakgebieden gaan binnen distributie (bijvoorbeeld voor functies als marketing en sales) en vertoning (bijvoorbeeld voor functies als programmering) niet opgenomen zijn in dit overzicht. In de programma's die kennis en verdieping bieden in de sector als geheel ('sector-breed'), wordt wel aandacht besteed aan een aantal van deze vakgebieden.

infrastructuur van aanbieders

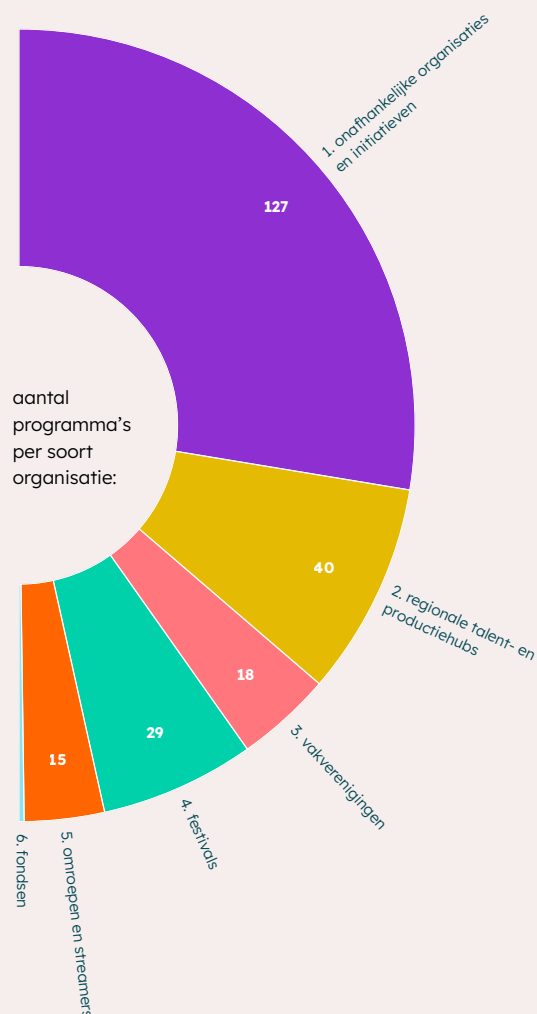
Om het aanbod van programma's en initiatieven voor talentontwikkeling inzichtelijk te maken hebben we in dit hoofdstuk een overzicht gemaakt van de infrastructuur van aanbieders.

Voor deze infrastructuur hebben we de aanbieders ingedeeld in zes soorten organisaties die alle volgens hun eigen beleid talentontwikkeling stimuleren en programma's aanbieden. Het betreft hier zowel privaat als publiek gefinancierde organisaties en initiatieven.

In deze infrastructuur zijn de reguliere opleidingen niet meegenomen. Het curriculum van de MBO- en HBO-opleidingen valt buiten deze verkenning omdat deze niet onder 'talentontwikkeling' vallen maar onder 'educatie'.

Wel is het belangrijk te vermelden dat er naast het aanbod van reguliere, publiek gefinancierde opleidingen ook een groot aanbod is van particuliere, deels privaat gefinancierde MBO- en HBO-opleidingen. Deze opleidingen bieden, naast fulltime en parttime opleidingen (met MBO- of HBO-diploma), ook veel *module-onderwijs* in de vorm van 'losse' workshops die kennismaking met en/of verdieping in een vakgebied bieden. Vanwege dit losse aanbod zijn de particuliere MBO- en HBO-opleidingen wel meegenomen in deze infrastructuur van aanbieders onder 'onafhankelijke organisaties en initiatieven'.

In deze infrastructuur zijn ook (onafhankelijke) producenten niet meegenomen. Zij zijn in principe geen aanbieder van talentontwikkelingsprogramma's, maar zijn wel instrumenteel voor talentontwikkeling en voor bestaande programma's en initiatieven. Met name als aanbieder van werkervaringsplekken (*training-on-the-job*) op producties; in *writersrooms*, op de set en in de postproductie.

1.

onafhankelijke organisaties en initiatieven

Er zijn in Nederland veel en verschillende soorten AV-organisaties en initiatieven die programma's aanbieden ten behoeve van talentontwikkeling. Onder deze organisaties vallen zowel de 'instituten'-organisaties die training en workshops als core business hebben, als organisaties die programma's aanbieden als één van de onderdelen van hun organisatie. Het betreft een zeer groot aanbod van verschillende soorten programma's voor meerdere disciplines.

Overzicht aanbieders:

- **Meerdere vakgebieden**

Organisaties die een groot, terugkerend en divers module/programma-aanbod hebben voor verschillende disciplines, zowel kort als lang
o.a. *ROSE Academy (Qissa), FilmForward, Reducation, Open Studio*

- **Één vakgebied**

Organisaties die een groot, terugkerend kort en langer programma-aanbod hebben gericht op één specifieke discipline.
o.a. *ScriptAcademy, Scenariovakschool, ACE Producers*

- **Één programma**

Organisaties die één programma aanbieden.
o.a. *New Producers Academy, De Ontmoeting, Aware, Greenlit*

- **Particuliere MBO- en HBO-opleidingen**

Opleidingen die naast het reguliere curriculum ook een divers module/workshop aanbod hebben voor verschillende disciplines.
o.a. *Amsterdam Film School, Dutch Filmmakers Academy, Nederlandse Academie voor beeldcreatie, SAE Creative Media, Education, Cipab Next*

2.

regionale talent- en productiehubs

De regionale talent- en productiehubs zijn organisaties die zich inzetten voor een betere infrastructuur in de audiovisuele sector in alle regio's van Nederland. Zij organiseren daarvoor activiteiten op meerdere vlakken, waaronder talentontwikkeling, financiering, productie en vertoning.

De hubs New Noardic Wave (Noord-Nederland), CineSud (Limburg) en We are Playgrounds (Brabant) zijn al langer actief en hebben zich verenigd in het netwerk Screen Talent NL, dat zich richt op de interregionale afstemming, ontwikkeling van en samenwerking tussen de regionale talent- en productiehubs in Nederland. Het doel is door samenwerking het regionale talent- en productieklimaat te bevorderen en in het verlengde daarvan het nationale ecosysteem als geheel te versterken. Daarnaast zijn er hubs in oost, midden en zuid-west Nederland gestart, die ook onderdeel moeten worden van het netwerk van Screen Talent NL.

overzicht aanbieders:

Cinesud, New Noardic Wave, We are Playgrounds, Studio Camera, CineZee, OostPact, Filmplatform Rotterdam

3.

vak-en beroepsverenigingen

Vakverenigingen zijn belangenbehartigers van specifieke beroepsgroepen die als doel hebben om de leden te verenigen, te informeren en inspireren, te professionaliseren en te representeren, en zich inzetten om de positie van bepaalde beroepsgroepen te verbeteren.

Er zijn ook vakverenigingen met een gemengde achterban uit verschillende disciplines. Deze vervullen een verbindende rol binnen de sector en organiseren activiteiten om hun leden te informeren, representeren en professionaliseren.

Vakverenigingen bieden een (niet regelmatig) aanbod van workshops en masterclasses die gericht zijn op de disciplines die zij vertegenwoordigen.

overzicht aanbieders:

- **Vakverenigingen**

Dutch Directors Guild, Netwerk Scenarioschrijvers, Nederlandse Audiovisuele Producenten Alliantie (NAPA), Vereniging van Nederlandse Content Producenten (NCP), Netherlands Society of Cinematographers (NSC), Nederlandse vereniging van Cinema-Editors (NCE), Dutch Production Alliance (DPA), ACT acteursbelangen, Vereniging Constructief Audio (VCA), Vereniging voor Art, Costume en Make-up/Hair professionals (ACM), Vereniging van Visual Effects Professionals (NVX), etc.

- **Verenigingen met een gemengd ledenbestand afkomstig uit verschillende vakgebieden**

Dutch Academy For Film (DAFF), Nederlandse Beroepsvereniging voor Filmmakers (NBF), VERS vereniging voor nieuwe makers.

4.

festivals

Festivals zijn podia waar jaarlijks films, documentaires, series en digitale producties worden vertoond voor publiek, en die tevens fungeren als ontmoetingsplek voor makers om kennis en ideeën uit te wisselen en om te debatteren over actuele ontwikkelingen. Ook stimuleren zij de ontwikkeling en financiering van Nederlandse culturele audiovisuele producties door middel van o.a. coproductie markten en work-in-progress sessies. Daarnaast organiseren zij diverse programma's voor talentontwikkeling.

overzicht aanbieders:

o.a.: Nederlands Film Festival, International Film Festival Rotterdam, Cinekid, International Documentary Filmfestival Amsterdam, CinemAsia, Imagine, Kaboom Film Festival, GoShort, Movies that Matter, Film by the Sea, Noordelijk Film Festival, Limburg Film Festival.

5.

omroepen en streamingdiensten

Verschillende publieke omroepen en streamingdiensten zijn actief als aanbieder van talentontwikkelingsprogramma's. Zij organiseren naast hun kernactiviteiten (het maken en uitzenden van programma's) talentontwikkelingsprogramma's die met name zijn gericht op de disciplines regie, scenario en productie.

Onder omroepen vallen ook de commerciële omroepen (o.a. RTL, SBS, Net5, Veronica, Paramount), maar bij navraag geven zij aan geen specifiek aanbod van programma's voor talentontwikkeling te organiseren. Wel wordt aangegeven dat bij talentontwikkeling de focus ligt op 'learning on the job'.

overzicht aanbieders:

- **Publieke omroepen**
o.a. NTR, VPRO, BNNVARA, NPO, NPO-fonds, CoBO Fonds
- **Streamingdiensten**
Prime Video, Disney+, Videoland, Netflix, HBO Max (Warner Discovery)

6.

fondsen

Het Nederlands Filmfonds ondersteunt Nederlandse culturele audiovisuele producties vanuit rijksmiddelen en organiseert een beperkt aantal programma's en initiatieven die met name gericht zijn op beginnend talent en de disciplines regie, scenario en productie.

aanbod van programma's

Om het aanbod van programma's en initiatieven voor talentontwikkeling inzichtelijk te maken hebben we in dit hoofdstuk een overzicht gemaakt van *soorten programma's*.

Deze zijn ingedeeld in twee soorten programma's: terugkerend en/of langlopend aanbod en eenmalig en/of kortlopend aanbod. Van dit aanbod laten we ook zien wat de verdeling is over de verschillende disciplines (vakgebieden) om zichtbaar te maken voor welke disciplines veel of weinig aanbod is. Van het terugkerend en/of langlopend aanbod is ook inzichtelijk gemaakt voor welke categorieën producties het aanbod is (fictie, documentaire, animatie en digitaal & interactief) en wat de vereiste ervaring van de doelgroep is.

In dit overzicht is ook het losse 'module' aanbod van landelijke, particuliere en lokale MBO- en HBO-opleidingen opgenomen.

In dit overzicht zijn geen werkervaringsplekken of initiatieven voor *training-on-the-job* opgenomen. Ondanks dat dit belangrijke bouwstenen zijn voor talentontwikkeling, zijn er, voor zover bij ons bekend, hiervoor (nog) geen bestaande programma's, of zijn geen vast onderdeel van bestaande programma's.

terugkerend en/of langlopend aanbod

Individueel/zonder project

Met project

Instap

eenmalig en/of kortlopend aanbod

Eenmalige en kortlopende workshops

Eenmalige lezingen en masterclasses

Netwerken, pitchen en matchmaking

1.

terugkerend en/of langlopend aanbod

Dit aanbod is ingedeeld in drie soorten:

Individueel/zonder project

- **Langlopend:** langlopende programma's ter verdieping van een bepaalde discipline.
- **Persoonlijk:** langlopende programma's die niet gericht zijn op één discipline, maar ter verdieping van jezelf als maker en/of kennis van en connectie met de sector.
- **Module:** Module aanbod: programma's van landelijke, particuliere en lokale MBO- en HBO opleidingen ter verdieping van een bepaalde discipline

Met project

Terugkerende en/of langlopende programma's gericht op de ontwikkeling van je project, door verdieping van het vak en kennis van en connectie met de sector.

Instap

Terugkerend en/of langlopend aanbod van programma's voor beginnende makers die willen toetreden tot de sector. Focus op jong en/of nieuw talent met diverse achtergrond en zonder ervaring. De doelgroep is met name makers in de leeftijd 17-25 jaar.

Een aanzienlijk deel van deze programma's is gericht op het diverser en inclusiever maken van de sector en de toetreding tot de sector laagdrempelig maken voor professionals met een cultureel diverse achtergrond en makers uit de regio.

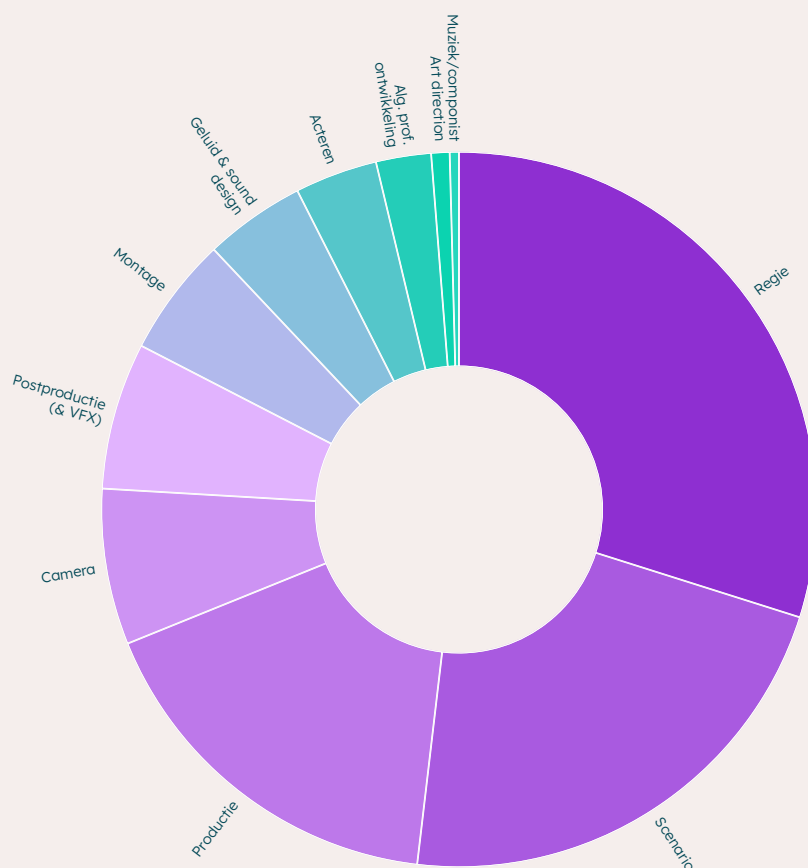
Verdeling over de disciplines

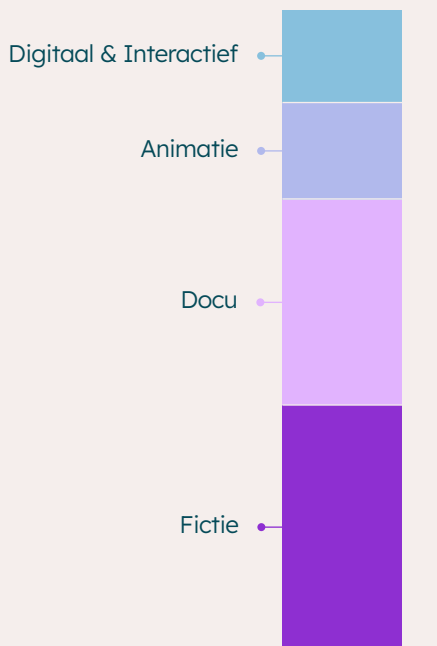
In dit figuur is in kaart gebracht wat de focus van de programma's is: over welk vak/discipline leer je meer. Ook bevat het programma's die algemener van aard zijn en meer gericht op persoonlijke professionele ontwikkeling, waar je over meerdere disciplines en de gehele sector leert.

Belangrijk om te vermelden dat voor deze verkenning het indelen in, en scheiden van de verschillende soorten disciplines noodzakelijk is geweest.

Deze indeling wordt echter niet altijd duidelijk aangegeven door de aanbieders. En sommige programma's zijn juist cross disciplinair of geven inzicht in meerdere disciplines of gehele sector.

We zien dat er vooral een ruim aanbod is van programma's in de disciplines regie, productie en scenario en minder voor de (creatief) technische disciplines.

Verdeling over de categorieën

In dit figuur is in kaart gebracht wat de verdeling van het aanbod is voor welke categorieën: fictie, documentaire, animatie en digitaal & interactief (zoals vermeld in de inleiding is de categorie non-scripted niet meegenomen).

Deze indeling biedt een eerste inzicht op hoofdlijnen van programma's in de verschillende categorieën, maar ook hier is het belangrijk te vermelden dat aanbieders niet altijd duidelijk aangegeven in welke categorie een training valt en geven sommige programma's inzicht in meerdere categorieën of de gehele sector.

We zien een ruim aanbod in de categorieën fictie en documentaire. Voor de categorieën animatie en digitaal & interactief is het aanbod minder groot.

Indeling programma's op ervaring

In dit figuur is in kaart gebracht wat de verdeling is van 'ervaring' van de doelgroep voor wie het aanbod bedoeld is: beginnend of ervaren.

We zien dat het grootste deel van het aanbod zich richt op de groep 'beginnend'.

Belangrijk om te vermelden dat deze indeling is gemaakt op basis van de doelgroep die de **aanbieder zelf aangeeft** in de omschrijving van het programma. De groep 'beginnend' is naar ons idee echter op meerdere manieren te interpreteren:

- Starter = net van opleiding (MBO, HBO), weinig/geen werkervaring
- Zij-instromer/autodidact = wat ouder, wel werkervaring, maar in andere sector of discipline
- Instap = jong en oriënterend, geen opleiding, geen werkervaring

beginnend: 49%

ervaren: 24%

beide: 27%

eenmalig en/of kortlopend aanbod

Deze data betreffen de eenmalige en kortlopende workshops, lezingen en masterclasses en netwerkprogramma's. Zoals vermeld in de inleiding is met name dit overzicht niet allesomvattend. Het aanbod is erg groot en wordt niet met vaste regelmaat georganiseerd, waardoor het niet mogelijk is een compleet overzicht te geven van al het aanbod.

Dit aanbod is ingedeeld in drie categorieën:

Eenmalig en/of kortlopend aanbod

Ter verdieping of verbreding van het vak

Dit zijn 'interactieve' programma's, waar deelnemers aan het werk gaan. Het is een heel divers aanbod qua disciplines, soms ook cross disciplinair. Dit wordt aangeboden door veel verschillende soorten organisaties (vakverenigingen, hubs, filmfestivals en onafhankelijke organisaties).

Eenmalige lezingen en masterclasses

Ter inspiratie of verdieping van het vak

Het gaat hier vooral om 'luisteren', je kennis verrijken en je laten inspireren. Het betreft een heel divers aanbod: de inhoud is niet per se vanuit een discipline, maar vaker vanuit de actualiteit of een thema. Ook deze worden aangeboden door heel veel verschillende soorten organisaties (o.a. vakverenigingen, hubs, filmfestivals en onafhankelijke organisaties). Omdat het aanbod zo groot is en regelmatig ad hoc, is het niet mogelijk deze allemaal in kaart te brengen.

Netwerken, pitchen en matchmaking

Leren presenteren en netwerk uitbreiden

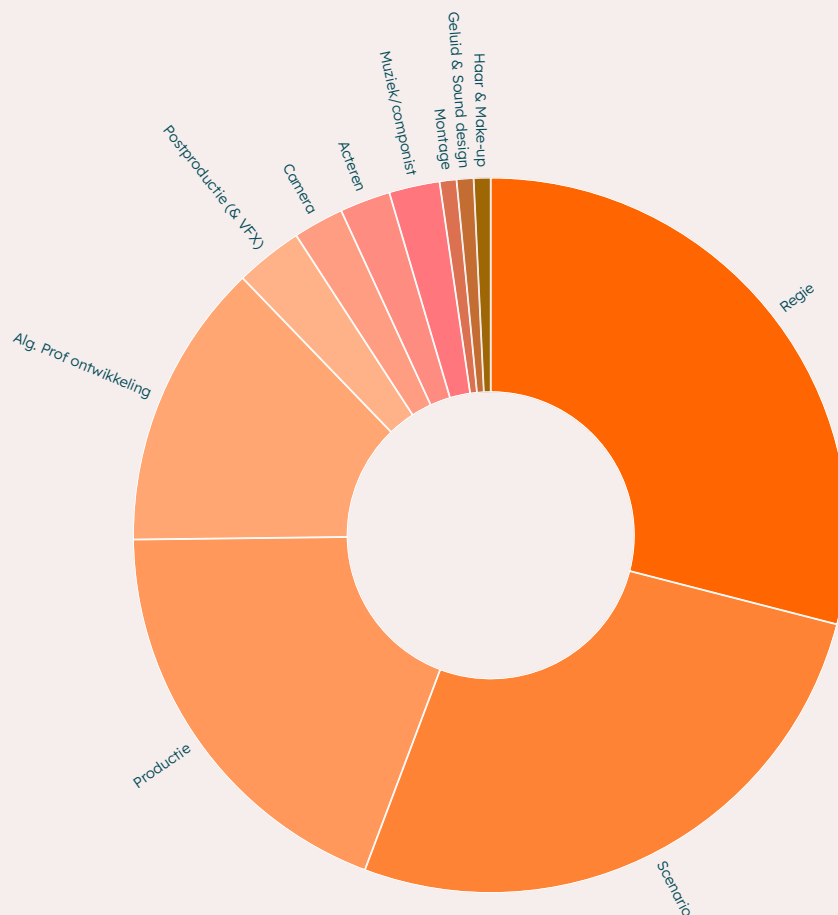
Door meerdere organisaties en initiatieven worden in het kader van talentontwikkeling netwerkactiviteiten als pitchen en matchmaking georganiseerd. Het wordt gezien als essentieel onderdeel van talentontwikkeling en professionalisering van talent, omdat het voor zowel beginnend als meer ervaren talent essentieel is zichzelf en het project in ontwikkeling te leren presenteren (pitchen) en het een manier is om het netwerk van talent uit te breiden en kennis te maken met andere film- en AV-professionals. Dit aanbod kan ook een **onderdeel** zijn van de terugkerende en/of langlopende programma's, maar wordt daar dan niet als apart programma aangeduid.

Verdeling over de disciplines

In dit figuur is in kaart gebracht wat de focus van de workshops is: over welk vak/discipline leer je meer.

Ook hier is het belangrijk om te vermelden dat het indelen in de verschillende soorten disciplines niet altijd duidelijk wordt aangegeven door de aanbieders. En dat sommige programma's cross disciplinair zijn of inzicht geven in meerdere disciplines of de gehele sector.

Net als bij de langlopende en/of terugkerende programma's is er veruit het meeste aanbod in regie, productie en scenario.

Verdeling over de categorieën en ervaring

Voor deze verkenning is niet in kaart gebracht wat de verdeling van het eenmalig en/of kortlopende aanbod is voor de categorieën (fictie, documentaire, animatie en digitaal & interactief) omdat dit niet altijd aangegeven wordt door de aanbieders en meestal niet alleen over/voor een bepaalde categorie is georganiseerd.

Voor deze verkenning is ook niet in kaart gebracht wat de verdeling van het eenmalige en/of kortlopende aanbod is ten aanzien van 'ervaring' van de doelgroep voor wie het aanbod bedoeld is. Dit wordt niet altijd aangegeven door de aanbieders en meestal is het aanbod toegankelijk voor zowel beginnende als ervaren professionals.

Internationale context

Van zowel het terugkerend/langlopend aanbod als het eenmalig/kortlopend aanbod, richten de meeste programma's zich op het trainen van Nederlandse professionals binnen de context van de Nederlandse sector.

Er is een kleiner aanbod van programma's die Nederlandse professionals trainen binnen de context het internationale landschap van audiovisuele producties. Deze programma's, aangeboden door organisaties als ACE, CineSud, FilmForward en filmfestivals als IFFR, IDFA en Cinekid, richten zich met name op producenten, regisseurs en schrijvers.

de streaming diensten

Dit hoofdstuk bevat een inventarisatie van initiatieven en programma's voor talentontwikkeling van de streaming diensten. Deze inventarisatie is gemaakt in verband met een toezegging die is gedaan tijdens de behandeling van het wetsvoorstel investeringsverplichting voor grote streaming diensten (36.176)².

De inventarisatie bevat input over de hoeveelheid, omvang en inhoud van initiatieven en programma's voor talentontwikkeling van de streaming diensten (Amazon) Prime Video, Disney+ , Netflix, Videoland en Warner Bros. Discovery (HBO Max)

Disney+

Onder het begrip 'talent' vallen voor Disney+ in de context van deze verkenning alle functies en werkplekken binnen de organisatie, zo ook het potentieel in de markt. Er zijn volgens hen veel functies die weinig aandacht krijgen maar die essentieel zijn voor de totstandkoming van producties.

Disney+ benadert talentontwikkeling vanuit een bedrijfseconomische insteek met een commercieel belang voor de organisatie zelf. De focus ligt op interne stageplaatsen waar actief gezocht wordt naar een diverse samenstelling van stagiaires, qua opleiding, (culturele/migratie) achtergrond en gender.

Er zijn momenteel geen talentontwikkelingsprogramma's of leertrajecten op producties, dat wordt bepaald door de externe producenten. Wel ondersteunt Disney de organisatie ROSE Academy en hun talentontwikkelingsprojecten om mensen met een migratie-achtergrond toegang tot de media te verschaffen. Momenteel is Disney met hen in gesprek om stageplekken en werkplekken te creëren voor deelnemers, zodat zij in het bedrijf aan de slag kunnen. Hierbij focussen ze zich niet alleen op schrijvers en makers maar ook op het creëren van stage- en werkplekken op het gebied van o.a. productie, montage en graphic design.

NETFLIX Netflix

Onder talent verstaat Netflix disciplines van zowel *above* als *below the line*: iedereen die is betrokken bij het ontwikkelings- en productieproces, dus niet alleen de schrijver, regisseur en producent, maar ook andere disciplines. Netflix doet aan talentontwikkeling om een grotere diversiteit aan talent te stimuleren, met als doel om de skills van makers te verbreden en te verdiepen, de sector naar een hoger plan te brengen en een grotere diversiteit aan verhalen te kunnen vertellen met cast en crew die deze diversiteit ook reflecteert. Waarbij het om diversiteit gaat in gender, leeftijd, regionale spreiding, cultuur etc.

Netflix zet zich op verschillende manieren in op het gebied van talentontwikkeling in Nederland door te investeren in nieuw talent én in ervaren makers en producenten.

Het Netflix Fund for Creative Equity richt zich op het vinden en opleiden van nieuw talent met verschillende achtergronden. Dit fonds investeert in meerjarige samenwerkingsverbanden met ROSE

² 4759: De Tweede Kamer wordt schriftelijk geïnformeerd over de hoeveelheid, omvang en inhoud van talentprogramma's van streamingdiensten.

Stories en ROSE Academy (door support van zowel de organisatie zelf als Generation Inclusion: het scoutings- en ontwikkeltraject van ROSE Academy voor creatief talent en nieuwe filmmakers) en de New Producer Academy (een talentontwikkelingsprogramma voor opkomende producenten uit ondervertegenwoordigde gemeenschappen). Dit zijn recent opgerichte programma's die representatie en diversificatie op en achter het scherm vergroten en als doel hebben nieuwe perspectieven te laten zien. Ook investeert Netflix in de ontwikkeling van schrijvers via de programma's van Playgrounds, een platform dat internationale creatieve gemeenschappen verbindt op het gebied van illustratie, animatie, games, digitaal ontwerp en kunst, en van nieuwe filmmakers via Shortcutz, een initiatief dat zich richt op de ontwikkeling en promotie van nieuw Nederlands filmtalent. Tevens organiseerde Netflix samen met Scriptbank de New Voices Script Contest waar een nieuwe generatie scenarioschrijvers werd geselecteerd en begeleid om vernieuwende en inclusieve verhalen te ontwikkelen voor een groot publiek.

Daarnaast biedt Netflix onder de naam "Grow Creative" training initiatieven die skills van ervaren creatives bevorderen. Omdat het EMEA-hoofdkantoor (Europa, het Midden-Oosten en Afrika) van Netflix in Nederland ligt, wordt Amsterdam gebruikt als training hub voor de verschillende programma's die o.a. zeer ervaren schrijvers, regisseurs en producenten uit deze regio's opleiden. Aan deze programma's van meerdere dagen en maanden nemen makers en trainers van verschillende nationaliteiten deel. Nederlandse makers zijn o.a. geselecteerd voor: het *Fiction Accelerator* programma dat door gesimuleerde 'writer's rooms' makers helpt hun werk in de ontwikkelingsfase naar een hoger plan te tillen; de *Creators' Workshop* waarin lokale hoofdschrijvers getraind worden in het ontwikkelen van gelaagde personages en sterke verhaalstructuren, en de *Creative Producers Workshop* waarin producenten vaardigheden rond het maken van series aanscherpen. Ook doen Nederlandse regisseurs mee aan de *European Directors Workshop* om vaardigheden in het leiden en afleveren van hoogwaardige series te verbeteren. Tenslotte biedt Netflix werkplekken voor *below the line crew*, waaronder post-productie, om representatie ook achter de schermen te vergroten.

Netflix heeft de wens om te blijven investeren in lokale programma's waarvan ze geloven dat ze lokaal talent en hun vermogen om filmverhalen te vertellen, blijven stimuleren.

Prime Video (Amazon)

Voor Prime Video, de streaming dienst van Amazon, bestaat talent uit het creatieve team. Dit kan per titel verschillen qua samenstelling. Bij de meeste projecten bestaat dit uit showrunner, regie en scenarist(en). Educatie en talentontwikkeling ziet Prime Video primair als een overheidstaak, niet als een taak van de markt. Tegelijk is Prime Video zich bewust van de eigen rol als partner in de verdere ontwikkeling van het werkveld en is daarom betrokken bij verschillende initiatieven.

Prime Video organiseert zelf geen concrete talentontwikkeling programma's. Voor de Prime Video 'original producties' worden de creatieve makers actief begeleid door de creatives van Prime Video in Nederland en door het internationale team. Deze begeleiding kan een coachend karakter hebben indien het project of de maker daar om vraagt.

Prime Video neemt als partner deel aan initiatieven als ROSE Academy en New Producers Academy en betreft actief jong talent bij producties, onder andere door het opnemen van beginnende schrijvers in *writers rooms*.

Op Europees niveau werkt het Nederlandse team van Prime Video met Prime Video teams in andere landen aan de ontwikkeling van een gecombineerde training voor intimacy coördinatoren.

VIDEOLAND Videoland BY RTL

Onder talent verstaat Videoland zowel makers als crew. Het voornaamste doel van talentontwikkeling is dat er een doorstroom ontstaat van talent naar eigen producties. Als commerciële mediadienst hangen er aan de producties die Videoland maakt commerciële doelen: deze moeten nieuwe abonnementen binnenhalen en behouden. Talentontwikkeling is alleen mogelijk als het voor zowel het talent als Videoland iets oplevert. Het is daarom voor Videoland van groot belang dat (nieuwe) makers leren begrijpen wat nodig is voor een breed publiek.

Tussen 2019 en 2023 zijn er drie edities van het talentontwikkelingsprogramma Videoland Academy georganiseerd, een traject waarbij nieuwe makers begeleid werden bij het ontwikkelen en realiseren van een genrefilm. Ook heeft Videoland bijgedragen aan het talenttraject Generation Inclusion, een scoutings- en ontwikkeltraject van Rose Academy voor creatief talent en nieuwe filmmakers met als doel meer diverse stemmen in het Nederlands filmlandschap te brengen.

Momenteel zijn er geen concrete talentontwikkelingsprogramma's. Wel wordt er gekeken hoe er nieuwe makers kunnen worden toegevoegd aan de writers rooms voor nieuwe series zodat zij kunnen leren van ervaren makers.

Wat volgens Videoland nodig is voor talentontwikkeling zijn producenten die door middel van coaching (*training-on-the-job*) makers en crew willen opleiden. Videoland bepaalt namelijk niet zelf de samenstelling van de teams, dat is aan de producenten. Die moeten deze vorm van talentontwikkeling financieren en uitvoeren. Videoland wil wel graag een rol spelen in het faciliteren van deze vorm van coaching. Volgens Videoland is het echter niet altijd haalbaar is om schrijvers, regisseurs en crew op te leiden of te coachen, omdat er vaak weinig tijd en middelen zijn.

WARNER BROS. DISCOVERY Warner Bros. Discovery (HBO Max)

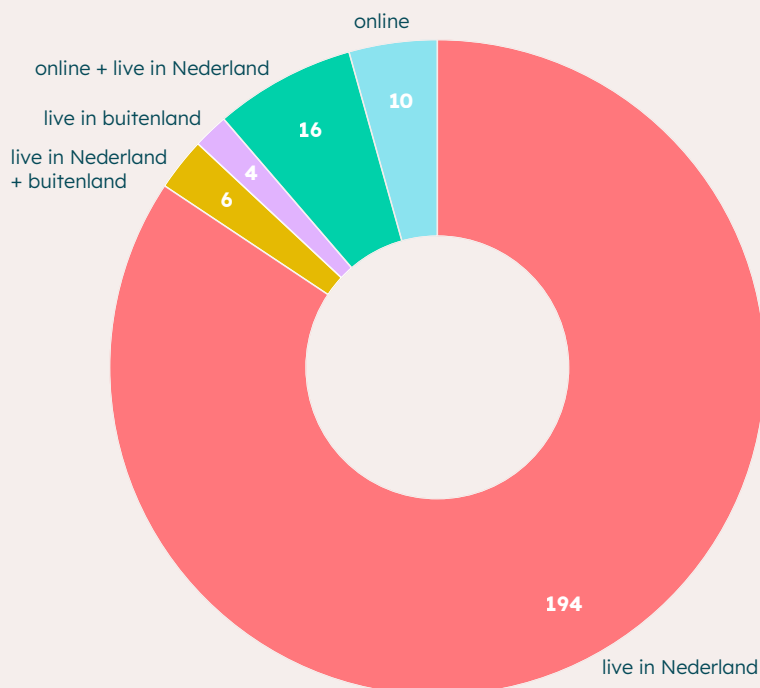
Onder het begrip 'talent' valt voor Warner Bros. Discovery zowel inhoudelijk talent als crew en vaardigheden. Er wordt volgens de streaming dienst onderschat hoe belangrijk het is om een goed onderlegde professionele crew te hebben. Instroom van (diverse!) crew in de sector is voor Warner Bros. Discovery een punt van aandacht.

Warner Bros. Discovery heeft het idee dat de praktijk meer/beter naar het reguliere onderwijs moet worden gebracht. Opleidingen zijn nog erg uniform en passen hun aanbod niet snel aan op de actualiteit en behoeftes qua skills en diversiteit. Dit is voor Warner Bros. Discovery een goed onderwerp om samen met andere media-aanbieders en opleidingsinstututen uit te werken. Warner Bros. Discovery wil graag een bijdrage leveren en jonge mensen helpen en stimuleren en als bedrijf in de markt meer optrekken met opleidingen om te kijken hoe ze de (voor)opleidingen diverser kunnen helpen maken.

Vanwege de samenvoeging van de organisaties Warner Bros. en Discovery en de bijbehorende streaming diensten HBO Max en Discovery+, organiseert Warner Bros. Discovery momenteel in Nederland geen concrete talentontwikkeling programma's. Er wordt wel gekeken welke (internationale) trajecten ook interessant zijn voor Nederlandse makers en crew, waaronder Series Mania Institute, een initiatief met diverse talentontwikkeling programma's waar HBO Max partner is, en het trainingscentrum 'CrewHQ' van Warner Bros. Discovery voor talent- en skillsontwikkeling van makers en crew.

landelijke en regionale spreiding

In dit figuur is de verdeling in kaart gebracht van programma's en initiatieven voor talentontwikkeling in Nederland en daarbuiten, en welk deel live is of online.

Regionale spreiding

De meeste talentontwikkelingsprogramma's worden in de Randstad aangeboden. De sector is geconcentreerd in de Randstad, en dan met name in Noord-Holland, rond Amsterdam en Hilversum. Veel van de organisaties zijn gevestigd in de Randstad en daar vinden ook hun programma's plaats.

Hierin is de afgelopen jaren wel een verschuiving te zien. Sinds een aantal jaar wordt het vergroten van de toegankelijkheid tot de sector vanuit aanbieders in de regio aangejaagd. De meeste talentontwikkelings-

programma's in de regio worden georganiseerd door de regionale talenthubs als CineSud, We are Playgrounds en New Noardic Wave. Om best practices uit te wisselen en het ecosysteem verspreid over de regio's te versterken werken zij sinds 2021 samen in Screen Talent NL. Daarnaast zijn er private opleidingsinstituten (o.a. Reducations Creative Technology Academy in Arnhem en Cipab Next in Zwolle), die een breed palet aan workshops en trainingen bieden.

Ook worden buiten de Randstad talentontwikkelingsprogramma's georganiseerd door nationale en regionale festivals, zoals Go Short in Nijmegen, Noordelijk Film Festival en Film by the Sea in Zeeland. Omdat deze programma's niet altijd jaarlijks terugkeren, veranderlijk zijn en niet altijd apart aangeduid worden omdat ze onderdeel zijn van een groter festivalprogramma, is het wat moeilijker om deze allemaal inzichtelijk te maken.

Dit aanbod is toegankelijk voor iedereen in Nederland, niet alleen voor professionals die woonachtig zijn in de provincie waar het programma wordt aangeboden. Met uitzondering van talenthubs, waar het accent ligt op deelnemers uit de regio om in het verlengde van hun doelstelling regionaal talent te professionaliseren.

Caribisch Nederland

In Caribisch Nederland zijn geen structurele initiatieven voor talentontwikkeling. Wel is er een aantal organisaties en programma's die bijdragen aan de ontwikkeling van de audiovisuele sector. De opleidingen de Creative College (voorheen Media School) en Instituto Buena Bista (een vooropleiding voor verschillende kunsten) bieden een beperkt aanbod over visuele media. Het programma Generation Inclusion van ROSE Stories is ook voor makers van Caribisch Nederland. Beperking is echter dat het programma in Nederland wordt georganiseerd en makers de middelen moet hebben om te kunnen deelnemen.

Het programma van het Curaçao International Film Festival bevat jaarlijks een studentenfilmproject en ook het 48 Hour Film Project organiseert een editie op Curaçao. De Curaçao Film Office is een belangrijke spil in het bevorderen en promoten van film-, video- en multimediateproducties, maar heeft geen speciaal budget voor talentontwikkeling. Dit jaar lanceerde het Nederlands Filmfonds 'Studio Caribe', een ontwikkelings- en realiseringstraject van korte (jeugd) films voor makers uit het Caribisch deel van het Nederlands Koninkrijk.

Online

De meeste programma's worden live op locatie gegeven, slechts een klein aantal is online. Een belangrijke reden is dat de onderlinge uitwisseling en het opbouwen van een netwerk deel uitmaken van het programma, wat online moeilijker te realiseren is. Tijdens Covid-19 hebben we echter wel ervaren dat online training bij bepaalde formats en over bepaalde onderwerpen goed mogelijk is.

samenwerking, doorstroom en aansluiting

Uit de terugkerende overleggen van FilmForward met de organisaties van programma's en initiatieven blijkt dat er behoefte is aan regelmatig contact en onderlinge samenwerking. De behoefte betreft zowel het uitwisselen van kennis en expertise, als mogelijkheden voor de doorstroom van talenten, het samen organiseren van programma(onderdelen) en het vinden van aansluiting op de praktijk.

Zo wordt er onder andere samengewerkt aan de doorstroom van talent tussen New Producers Academy, de talenthubs, ROSE Academy, Script Academy, en de filmfestivals.

Ook worden er door meerdere organisaties samengewerkt aan programma's, waaronder ROSE Academy met meerdere streamingdiensten en omroepen (Generation Inclusion), Scriptbank met het NPO-fonds (Team Up), FilmForward met diverse vakverenigingen (ACM workshop Black Hair and Make-Up, DPA workshop Licht & Kostuum), IDFA met NPO Fonds (IDFA Project Space).

Uit rondetafelgesprekken met opleiders weten we ook dat er contact is tussen een aantal MBO- en HBO-opleidingen en talentontwikkelingsprogramma's over kennismaking en doorstroom van deelnemers. Voor zover bekend zijn er echter geen vaste samenwerkingstrajecten. Het kost opleidingen veel tijd om naast het reguliere curriculum verbindingen te creëren en samenwerkingen aan te gaan. De Filmacademie is onlangs gestart met een initiatief om partijen op het gebied van talentontwikkeling bij elkaar te brengen om bij te dragen aan de doorstroom van (voor)opleidingen naar de Filmacademie en andere media-opleidingen.

Uit de diverse gesprekken met crew, programma's en initiatieven, opleidingen en streamingdiensten blijkt ook dat de aansluiting tussen opleidingen en talentontwikkelingsprogramma's met de praktijk/

markt niet altijd toereikend is.

Bij de meeste opleidingen en talentontwikkelingsprogramma's ontbreekt het vaak aan ruimte in het overvolle curriculum of programma, waardoor de afgestudeerden niet altijd voldoende toegerust zijn om in de sector aan het werk te gaan.

Een passende en praktische manier voor talent om ervaring op te doen is training-on-the-job. Door meerdere gesprekspartners wordt aangegeven dat dit kan zorgen voor een betere aansluiting op de praktijk voor zowel talent van reguliere opleidingen en talentontwikkelingsprogramma als autodidacten en zij-instromers.

Het is echter voor (onafhankelijke) producenten niet altijd mogelijk om werkervaringsplekken aan te bieden op alle producties. Producenten moeten per filmproject hun activiteiten financieren en nemen veel financieel risico bij het realiseren van een productie. De productiekosten zijn hoog en de financiering is vaak niet toereikend om extra tijd en begeleiding te bekostigen, waardoor er nauwelijks werkervaringsplekken zijn op de set en in de postproductie. Slechts een klein aantal producenten heeft bewust de keuzes gemaakt om werkervaringsplekken voor autodidacten en zij-instromers te creëren, omdat ze op een meer diverse en inclusieve wijze films willen maken, maar dit zijn vaak eenmalige initiatieven omdat structurele middelen ontbreken.

Er is momenteel geen actief beleid vanuit fondsen en andere financiers om training-on-the-job beter te faciliteren door bijvoorbeeld extra financiering hiervoor toe te kennen.

conclusies en reflectie

In opdracht van het ministerie van OCW heeft FilmForward een verkenning uitgevoerd naar de publiek en privaat gefinancierde initiatieven en programma's voor talentontwikkeling in de film- en audiovisuele sector. Het betreft een overzicht van programma's, de omliggende infrastructuur binnen de AV-keten en de infrastructuur van de aanbieders van programma's.

Voor deze verkenning is tevens een aantal conclusies en aanbevelingen over talentontwikkeling meegenomen uit de volgende rapportages en bijeenkomsten: 'Eindrapportage werkgroep sectorplan' (juni 2022)³, het 'Rondetafelgesprek talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector' (juni 2023) en het 'DAFF Filmdebat' (december 2023).

Dit hoofdstuk bevat de conclusies van en reflectie op de verzamelde data, de gevoerde gesprekken en de conclusies en aanbevelingen uit de rapportages en bijeenkomsten.

1. talentontwikkeling

Talentontwikkeling is het versterken van de groei van talent en vaardigheden van film- en AV-professionals door middel van workshops, programma's, trainingen, trajecten en bijeenkomsten. Het doel van talentontwikkeling is het stimuleren van de persoonlijke ontwikkeling van film- en AV-professionals én de kwaliteit van Nederlandse culturele audiovisuele producties te verhogen. Het betreft zowel de creatieve professionals als technische en organisatorische professionals die verbonden zijn aan het maken van een culturele audiovisuele productie.

De programma's en initiatieven voor talentontwikkeling zijn bedoeld voor verschillende niveaus van ervaring van de professionals, zowel beginnend, *mid-career* als ervaren talent. De aanbieders hanteren voor deze niveaus verschillende normen, zoals leeftijd, opleiding, jaren ervaring, aantal producties.

2. infrastructuur talentontwikkeling

Het aanbod van initiatieven en programma's voor talentontwikkeling vindt plaats binnen de infrastructuur van de **productie- en exploitatieketen** van culturele audiovisuele producties. Het aanbod bevat programma's die zich richten op de ontwikkeling, productie en post-productie van culturele audiovisuele producties.

Daarnaast bevindt het aanbod van programma's en initiatieven voor talentontwikkeling zich in een infrastructuur van veel en **verschillende soorten aanbieders**. Dit zijn zowel publiek als privaat gefinancierde organisaties en initiatieven die allen vanuit hun eigen beleid talentontwikkeling stimuleren en programma's aanbieden, van onafhankelijke organisaties, talenthubs en vakverenigingen tot festivals, fondsen, omroepen en streamingdiensten.

³ Versterking positie Nederlandse culturele audiovisuele producties. Eindrapportage werkgroep [sectorplan](#) (juni 2022)

Het netwerk van aanbieders is divers en fijnmazig. Er zijn veel verschillende grotere en kleinere organisaties en initiatieven die ieder op een eigen manier te werk gaan en een eigen doelgroep en netwerk bedienen. Het veelzijdige en omvangrijke aanbod zorgt voor een grote mate van toegankelijkheid en kan daardoor bijdragen aan een divers Nederlands cultureel audiovisueel aanbod in vorm en verhalen. Veel initiatieven zijn vanuit organisaties die *grass-root*, *bottom up*, regionaal en vaak vanuit een specifieke behoefte zijn opgezet. Dit maakt dat ze uniek, geloofwaardig en effectief zijn.

3. initiatieven en programma's

Er is een **groot en divers aanbod** van initiatieven en programma's voor talentontwikkeling, georganiseerd vanuit zowel publiek als privaat gefinancierde partijen. Deze zijn in grote lijnen in te delen in twee soorten programma's: **terugkerend en/of langlopend aanbod** en **eenmalig en/of kortlopend aanbod**.

Er zijn veel initiatieven en programma's gericht op de disciplines **regie, scenario en productie** en minder aanbod dat gericht is op de andere disciplines, zoals (creatief) technische en organisatorische vakgebieden. Daarbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat niet alle programma's zo strikt onder te verdelen zijn, omdat sommige programma's juist cross disciplinair zijn en inzicht geven in meerdere disciplines of de gehele sector. Er is een groot aanbod van initiatieven en programma's in de categorieën **fictie en documentaire** en minder aanbod in de categorieën animatie en digitaal & interactief. Dit heeft onder andere als oorzaak dat de markt voor documentaire- en fictie producties groter is dan animatie- en digitale & interactieve producties.

Er zijn met name initiatieven en programma's voor **beginnend talent**. Dit aanbod is gericht op verschillende doelgroepen van beginnend talent; programma's voor jonge professionals die kennis willen maken met de sector, programma's voor bijscholing en verdieping van talent dat net een reguliere opleiding heeft gevolgd, en programma's voor zij-instromers en autodidacten. Er zijn met name programma's die zich richten op het trainen van Nederlandse professionals binnen de context van de Nederlandse sector. Daarnaast is er een beperkt aanbod van programma's die Nederlandse professionals trainen binnen de context van het internationale landschap van audiovisuele producties.

4. streamingdiensten

De streamingdiensten in Nederland hebben de afgelopen jaren verschillende initiatieven voor talentontwikkeling georganiseerd. Zo zijn er programma's opgezet door Netflix (New Voices) en RTL/Videoland (Videoland Academy). Ook zijn er samenwerkingen tussen streamingdiensten en bestaande programma's voor talentontwikkeling, onder andere door het ondersteunen van initiatieven als ROSE Academy, We are Playgrounds en de New Producers Academy.

Gezien de commerciële doelstellingen van de streamingdiensten, staan de initiatieven die zij zelf ontwikkelen of steunen meestal in dienst van het behalen van de eigen commerciële doelen, zoals het aantrekken van meer abonnees of het verzamelen van een talentpool die garant kan staan voor voldoende kijkers. Talentontwikkeling moet een toegevoegde waarde hebben voor hun eigen producties en/of bedrijf en zij kunnen daarbij niet te veel risico's nemen. De continuïteit van de programma's die zij zelf initiëren kan dan ook niet altijd gewaarborgd worden als de commerciële doelen niet worden behaald.

Talentontwikkeling wordt door aanbieders van streamingdiensten vooral gezien als een overheidstaak. Partijen als de publieke omroepen kunnen meer experimenteren omdat daar geen sprake is van ‘return on investment’, wat bij commerciële bedrijven noodzakelijk is.

Streamingdiensten zien werkervaringsplaatsen of het koppelen van ervaren professionals als coaches aan beginnende of *mid-career* professionals als belangrijke tools voor talentontwikkeling. Omdat de productie van content meestal wordt uitbesteed aan externe producenten, kunnen de streamingdiensten dit niet zelf organiseren maar wel een belangrijke rol spelen in het faciliteren van dergelijke trajecten. Zo zijn er al enkele initiatieven in de samenwerking met producenten ten behoeve van talentontwikkeling, waaronder *training-on-the-job* van zij-instromers met bi-culturele achtergrond in bepaalde functies.

5. toegankelijkheid en diversiteit

In de afgelopen jaren is er in het aanbod van initiatieven en programma's meer nadruk komen te liggen op het meer **divers en inclusief** maken en het vergroten van de **toegankelijkheid** tot de sector voor professionals met een cultureel diverse achtergrond en professionals uit de regio. Dit uit zich onder andere in diverse initiatieven en programma's specifiek gericht op professionals met een bi-culturele achtergrond en programma's vanuit aanbieders in de regio.

Veel initiatieven en programma's vinden plaats in de **Randstad**. Belangrijke reden is dat veel organisaties gevestigd zijn in de Randstad, met name in Noord-Holland, rond Amsterdam en Hilversum. Het aanbod buiten de Randstad is beperkter, maar wordt wel steeds meer gestimuleerd. De initiatieven en programma's worden georganiseerd door een kleinere groep aanbieders die bestaat uit regionale talenthubs, (private) opleidingsinstituten en nationale en regionale filmfestivals.

De meeste programma's worden live **op locatie** gegeven, slechts een klein aantal is online. Een belangrijke reden is dat de onderlinge uitwisseling en het opbouwen van een netwerk deel uitmaken van het programma, wat online moeilijker te realiseren is.

6. samenwerking, doorstroom en aansluiting

Bij de verschillende organisaties van talentontwikkelingsprogramma's is er behoefte aan onderlinge samenwerking, zowel ten behoeve van het uitwisselen van kennis en expertise, als mogelijkheden voor de doorstroom van talenten en het samen organiseren van programma(onderdelen). Er is contact tussen een aantal reguliere MBO- en HBO-opleidingen en verschillende talentontwikkelingsprogramma's over kennismaking en doorstroom van deelnemers, maar er zijn geen vaste samenwerkingstrajecten. Het kost opleidingen veel tijd om naast het reguliere curriculum samenwerkingen aan te gaan. Wel is de Filmacademie onlangs gestart met een initiatief om partijen op het gebied van talentontwikkeling bij elkaar te brengen om de doorstroom van (voor)opleidingen naar media-opleidingen te bevorderen.

De aansluiting tussen opleidingen en de praktijk/markt is niet altijd toereikend. Door het overvolle curriculum kunnen opleidingen niet alles ondervangen, waardoor de afgestudeerden niet altijd voldoende toegerust zijn om in de sector aan het werk te gaan.

aanbevelingen

Voor een sterk Nederlands audiovisueel aanbod van verhalen waar de kijker zich in herkent, en waarmee internationaal furore kan worden gemaakt, is een getalenteerde sector nodig. Een sector met creatieve, technische en organisatorische professionals die zich tot het hoogste niveau kunnen ontwikkelen. We zien dat er al veel in beweging is gezet om de sector te versterken en talent te professionaliseren. Het is van belang dat er de komende jaren structureel in de talentontwikkeling wordt geïnvesteerd zodat er meerjarig beleid kan worden gemaakt en uitgevoerd.

Hier ligt zowel een rol voor de overheid als voor de sector zelf.

We willen daarvoor de volgende aanbevelingen doen, overeenkomstig de conclusies en aanbevelingen over talentontwikkeling meegenomen uit de eerder genoemde rapportages en bijeenkomsten:

1. visie op talentontwikkeling

Een samenhangende en gedragen visie op talentontwikkeling in de sector ontwikkelen. De komende jaren gaan de verschillende partijen die zich bezighouden met talentontwikkeling, zich hiervoor inzetten. Belangrijke aandachtspunten zijn een effectieve (infra)structuur, diversiteit en toegankelijkheid, inzicht in lacunes in het aanbod, mogelijkheden voor doorstroming, en een betere aansluiting op de praktijk. De visie moet tevens een duidelijke rolverdeling van de verschillende partijen bevatten waarin ieder optimaal kan functioneren.

In vervolg op de bijeenkomsten die FilmForward in samenwerking met het Nederlands Film Festival heeft georganiseerd met de verschillende aanbieders van talentontwikkelingsprogramma's (september 2022 en 2023) en de Rondetafel in Eye (juni 2023) bestaat de wens vanuit de sector om een coördinerende werkgroep over talentontwikkeling op te richten.

2. infrastructuur van de film- & AV-sector

Infrastructuur

Een sterke en toegankelijke infrastructuur in heel Nederland creëren voor professionele ontwikkeling en bijscholing en de ondersteuning van organisaties die dit structureel faciliteren. Er moet gezorgd worden voor ondersteuning, continuering en samenwerkingen van het fijnmazige netwerk van organisaties, programma's en initiatieven, zodat de investering in talentontwikkeling zich vertaalt in een daadwerkelijke en duurzame versterking en professionalisering van de sector.

Organisaties als FilmForward en Screen Talent NL hebben hier al stappen in ondernomen.

Permanente doorontwikkeling

Vergroten van de mogelijkheden voor professionals om zich permanent te ontwikkelen om het niveau van de sector te verhogen en doorstroom van talenten te bevorderen. Hiervoor moet een permanent aanbod van programma's worden gewaarborgd en werkende professionals moeten (financieel) in staat worden gesteld om in hun professionele ontwikkeling te investeren. Hiervoor is het wenselijk dat er financiële middelen beschikbaar gesteld worden door partijen als fondsen, producenten, omroepen en streamingdiensten.

Samenwerking & doorstroom

Bevorderen van de samenwerking tussen de verschillende initiatieven en samenwerking met reguliere opleidingen, met als doel het uitwisselen van kennis en expertise, het gezamenlijk organiseren van programma(onderdelen) en de (onderlinge) doorstroom van talenten.

Bevorderen van de samenwerking tussen de verschillende initiatieven met omroepen, streamingdiensten en producenten, zodat talent toegang kan krijgen tot de netwerken en werkervaringsplekken bij producties en organisaties.

Training-on-the job

Stimuleren en faciliteren van training-on-the-job. Deze vorm van talentontwikkeling is van belang voor het opdoen van ervaring in de praktijk en een betere aansluiting op de markt. De werkervaringsplekken zijn geschikt voor zowel talent afkomstig van reguliere opleidingen en talentontwikkelingsprogramma's als voor autodidacten en zij-instromers.

Een belangrijke rol in het bevorderen van deze vorm van talentontwikkeling is weggelegd voor privaat gefinancierde partijen als streamingdiensten en commerciële omroepen en publiek gefinancierde instellingen als fondsen en publieke omroepen die kunnen investeren in (financiële) ondersteuning van filmproducenten die werkervaringsplaatsen kunnen realiseren bij hun producties.

Diversiteit en inclusie

Bevorderen van een inclusieve sector, met talent van diverse achtergronden en een divers aanbod van verhalen. Door het verlengen, verbreden en verdiepen van de verschillende programma's die diversiteit en inclusie stimuleren. De afgelopen jaren is hier in het programma-aanbod steeds meer aandacht aan besteed en dit heeft al veel in beweging gebracht, maar het is van belang die beweging gaande te houden en de diverse initiatieven en organisaties die hier een cruciale rol in spelen, te ondersteunen.

Regionaal

Het stimuleren van talentontwikkeling en het bouwen van netwerken buiten de Randstad. Ook hier moet de focus niet alleen liggen op het opleiden van schrijvers en regisseurs, maar ook op het bevorderen van de ontwikkeling van technische en organisatorische crew. Op deze manier kan ook bij opnames buiten de Randstad lokale crew worden ingezet en gebruik worden gemaakt van de aanwezige infrastructuur.

Online

Onderzoeken en stimuleren van het aanbod van online-programma's. Het online aanbieden van (onderdelen van) talentontwikkelingsprogramma's kan de infrastructuur in Nederland verbeteren en de toegang tot kennis buiten de Randstad en Europees Nederland worden vergroot.

Zichtbaarheid

Vergroten van de zichtbaarheid van het omvangrijke en diverse aanbod van programma's. Een reeds bestaande database als TrainUp kan hierin een belangrijke rol vervullen, door een actueel overzicht te geven van het aanbod en toegespitste informatie over de programma's en de betreffende doelgroep.

3. aanbod

Ervaren talent

Stimuleren van voldoende aanbod van programma's voor alle niveaus: er moet voldoende aanbod zijn voor *mid-career* en ervaren talent, naast aanbod voor beginnend/opkomend talent. Om de sector toekomstbestendig te maken en de kwaliteit van Nederlandse culturele audiovisuele producties te verhogen, is een leven lang leren voor alle werkende professionals noodzakelijk.

Technisch en organisatorisch talent

Uitbreiden van het aanbod van programma's voor technisch en organisatorisch talent: creatief talent zoals sounddesign, montage, camera, production design of kostuumontwerp moet zich ook verder kunnen ontwikkelen en verdiepen in hun vakgebied.

Animatie en digitaal & interactief

Uitbreiden van het aanbod van programma's op het gebied van animatie en van digitale en interactieve producties, aangezien beide potentiële groeimarkten voor Nederland zijn en er nu nog niet voldoende aanbod is.

Persoonlijke professionele ontwikkeling

Stimuleren van het aanbod dat gericht is op persoonlijke, professionele ontwikkeling, makerschap en business skills. Het bestaande aanbod bevat met name programma's waarbij de focus ligt op het ontwikkelen van producties, maar er moeten ook voldoende programma's zijn waar professionals zich kunnen verdiepen in hun vak (los van een project) of hun business skills kunnen ontwikkelen.

Internationale context

Vergroten van het aanbod van programma's die Nederlandse professionals trainen binnen de context van het internationale landschap van audiovisuele producties. Het speelveld van de sector is internationaal en Nederland moet hier een relevante positie in nemen.

Deze programma's stimuleren het ontwikkelen en maken van producties die publiek op 'universeel niveau' kunnen aanspreken, zodat Nederlandse verhalen een internationaal publiek bereiken en internationale zichtbaarheid krijgen. Bovendien stimuleert het kennis en kunde over internationaal coproduceren, wat de mogelijkheden voor kruisbestuiving van talent en werkgelegenheid van Nederlandse professionals op internationale producties bevordert.

overzicht van het aanbod

Het aanbod is veranderlijk en er komen doorlopend nieuwe initiatieven bij die we op het moment van schrijven nog niet in kaart hebben. Het overzicht moet derhalve als een momentopname geïnterpreteerd worden.

disclaimer: dit overzicht is niet definitief en compleet.

1. Onafhankelijke organisaties en initiatieven

ACE Producers

ACE Training Days	●
ACE Leadership Special	●
ACE Leadership Special: Session for Dutch Producers	●
ACE Series Special	●
ACE Animation Special	●
ACE Annual Programme	●
ACE Mentoring Programme EU	●
ACE Mentoring Programme NL	●

Amsterdam Film School

Regie Fictie	●
Storytelling	●
Regie documentaire	●
Cinematografie	●
Productie	●
Montage	●
Camera acteren	●

APostLab

Annual Workshop Post-production	●
Mentorship Program Post-production	●

Beeld en Geluid

REMIX Fest	●
Archiefcolleges	●
Refresh (met VERS)	●

Bingeland

Bingeland scenarioschrijven voor series	●
---	---

Creatief met Film

Documentaire cursus voor mediabedrijven	●
Documentaire Kickstarter	●

De Ontmoeting

AWARE	●
De Ontmoeting	●
De Klik: Coaching scenario	●
De Klik: Coaching projectontwikkeling	●
De Klik: Coaching financiering	●
De Klik: Matchmaking	●

Dutch Filmers Academy

Speedcourse filmmaking & summer school	●
Vooropleiding film	●
Regie Fictie	●
Regie documentaire	●
Cinematografie	●
Montage	●
Camera acteren	●
Vooropleiding Camera acteren	●

Eye

Moviezone	●
Artist-in-Residence	●

● = terugkerend en/of langlopend aanbod

● = eenmalig en/of kortlopend aanbod

FilmForward	
Workshop 'Black Hair & Make-up'	●
Workshop Scriptcontinuïteit voor AV professionals	●
Workshop Filmproductie	●
Crash Course Fuzzle Check	●
Workshop Filmrecht	●
Workshop Animating AI Characters	●
AI in Filmmaking & Storytelling	●
BHV cursus voor AV-professionals	●
Positionality	●
Vrijplaats	●
Vrijplaats Op Maat	●
Masterclass Post Production	●
CeeAnimation Lab (met CeeAnimation)	●
Hiddenways Academy	
RegieAct	●
Meervaart	
Video Editing	●
Meervaart Studio (met Nederlandse Filmacademie)	●
Mezrab	
Mezrab Introduction to Storytelling	●
Miet Mi	
GREENLIT	●
Nederlandse Filmacademie	
Oriëntatiecursussen Filmacademie	●
New Producers Academy	
New Producers Academy	●
Open Studio	
Filmtussenjaar Oriëntatie	●
Filmtussenjaar Creatief	●
Vakopleiding Camjo/ Documentaire	●
Vakopleiding Camjo 2/ Documentaire 2	●
REDUCATIONS	
Sound Academy	●
Unreal	●
Opleiding Film and Editing	●
Opleiding Animation	●
Opleiding Documentary	●
Workshop Character Design	●
AI Academy	●
AI Academy X Animation	●
AI Academy X Image Making	●

Masterclass Color Grading Shorty	●
Cinematography Academy	●
Directing Retreat	●
Workshop Voice Acting	●
Blender Academy	●
Workshop 2D Motion Design	●
Cursus Storytelling	●
Opleiding Digital Sculpting	●
Portfolio Retreat	●
ROSE Academy/Qissa	
Writers Room	●
Generation Inclusion	●
Film School	●
Stichting SKLNE en collectief	
Rotterdam Writers Room	●
SAE Creative Media Education	
BA/BSc (Hons) Film Production	●
BA/BSc (Hons) Audio Production	●
BA/BSc (Hons) Game-Art and Animation	●
Video Production Certificate	●
Scenario Masterclass	
Online Scenario Masterclass	●
Scenariovakschool	
Opleiding Scenariovakschool	●
Cursus Scriptontwikkeling & Scriptcoaching	●
Cursus Documentaire filmplan	●
Cursus Serieschrijven	●
Cursus Schrijven voor Animatie	●
Basiscursus Scenario	●
Cursus Filmscenario	●
ScriptAcademy	
Eyeopener	●
Basiscursus Scenarioschrijven	●
Vakopleiding Scenarioschrijven	●
Workshop voor Scriptontwikkelaars en Dramaturgen	●
Schrijfpaleis (met NFF)	●
Scriptbank	
Scriptcoaching	●
Idee check	●
TV ACADEMY	
TV Academy	●
wedowe	
PlusWhat Program	●

● = terugkerend en/of langlopend aanbod
 ● = eenmalig en/of kortlopend aanbod

WildLam	
Ramp Up	●
Winchester McFly	
Oriëntatie Workshop Scenarioschrijven	●
Schrijven in een Writer's Room	●
Película	
Scenario Workshop	●
6-daagse Masterclass Scenarioschrijven	●
Storytelling Workshop	●
Workshop filmen met smartphone	●
MEOP	
Cursus korte films maken	●
Cursus documentaire maken	●
Cursus film/video montage	●
Cursus filmopnames maken	●

2. Regionale talent- en productiehubs

Broet	
Mastertalks & workshops	●
CineSud	
CineSud ShortsLab	●
CineSud DocLab	●
CineSud ReWriteIt Feature scriptLab	●
CineSud SeriesLab	●
CineSud NextGen FilmLab	●
CineSud STEP-UP Academy	●
Dutch Film Talents to Cannes	●
CineSud DocRoom	●
CineSud Writers Rooms	●
CineSud DocRooms	●
CineSud Director's Village	●
CineSud DocVillage	●
mini-DOCS	●
148 Hour Docs	●
Crossborder Film Conference	●
Crossborder Talent Conference	●
CineSud DocForum	●
SHIFT Masterclasses	●
Euregion Masterclasses	●
SHIFT Film Pitch	●

Cursus de audiovisuele taal	●
Cursus Avid media composer	●
Masterclass montage - analyse eigen werk	●
Cursus geluid	●
Kunstloc Brabant	
Talentontwikkeling	●
Minikronieken	
De Minikronieken Methode	●
College of Multimedia	
College of Multimedia	●
Suzanne Opstal	
Here to Make	●
Routes In	
Routes In Mentorship Program	●
Cipab Next	
Storytelling	●

CineSud DocPitch	●
Zuidelijke Film Pitch	●
Limburg Film Pitch	●
Euregion Film Pitch	●
Limburg Film Festival Industry Day	●
DMFF Industry Day	●
CineMakers.eu (online academy)	●
New Noardic Wave	
NFF Academy	●
Tweespraak Traject	●
Playgrounds	
Next Talent program - traject op maat	●
De Filmhelpdesk (met Broet , Kunstloc en KONKAV)	●
Next Talk	●
Portfolio reviews & recruitment	●
Industry Garden	●
Animation Pitch	●
VR Pitch	●
At First Sight	●
ScreenTalentNL	
Het Beloofde Land (met Scriptbank en FilmForward)	●
Dutch Short Film Pitch (met GoShort)	●

- = terugkerend en/of langlopend aanbod
- = eenmalig en/of kortlopend aanbod

3. Vak- en beroepsverenigingen

ACT Acteursbelangen	
ACT Workshop Week	●
DAFF (Dutch Academy For Film)	
Masterclass (Hoyte van Hoytema) (1x)	●
Workshop Positionality (3x)	●
DAFF Brain Room (3x)	●
DAFF Diner (2x)	●
Working across borders (1x) (met Movies That Matter)	●
DDG (Dutch Directors Guild)	
Spelregie Speelplaats	●
Mentoraat voor beginnende regisseurs	●
Netwerk Scenarioschrijvers/ Auteursbond	
Online cursus ZZP: over ziekte, wonen, arbeidsongeschiktheid, ouderdom en dood	●
Created By	●
VERS	
Masterclass Informeel pitchten (met GoShort Festival)	●
Duurzaam draaien	●
Van boek naar beeld	●
Kwetsbaarheid in documentaire	●
The sound of moloch (met Imagine Film Festival)	●
Don't stop the motion	●
Documentaire research	●
Wat een type(casting)!	●

4. Filmfestivals

Cinekid	
Cinekid Script LAB	●
Producers LINK	●
Cinekid Directors LAB	●
ZapDoc LAB (met IDFA en NPO 3)	●
Cinemasia	
CinemAsia FilmLAB	●
Da Bounce Urban Film Festival	
DBUFF	●
Film by the Sea	
Scenarioworkshop (met Miet Mi en ScriptAcademy)	●
Go Short	
Talent Route	●
Masterclass: Informeel pitchten (met VERS)	●
Masterclass: hoe schrijf je een goede regievisie?	●
GoShort Professionalsprogramma	●
Intervisietraject voor filmmakers	●
Residency (met Beeld en Geluid en het Gelders Archief)	●
Residency (met Nijmeegse Stroom Festival)	●
IDFA	
IDFAcademy	●
Film Student Route	●
Young Producers	●
IDFA Project Space	●
IDFA Project Space NL	●
IFFR	
IFFR Young selectors	●
Rotterdam Lab	●
RTM Pitch	●
BoostNL (met NFF)	●
The Creative Producer Indaba (met EAVE)	●
Movies That Matter	
Take On Film & Impact	●
NFF	
Talent Speeddates	●
Script & Score	●
NFF Talentplein	●
Missie van de nieuwe maker (met CoBo Fonds en MTM)	●

● = terugkerend en/of langlopend aanbod

● = eenmalig en/of kortlopend aanbod

5. Omroepen en streamers

BNNVARA Academy

BNNVARA Academy	●
-----------------	---

NPO3

3Lab	●
------	---

NTR

DOCWERK	●
---------	---

VPRO

VPRO Dorst Pitch	●
------------------	---

VPRO Dorstlessers	●
-------------------	---

Videoland

Videoland Academy	●
-------------------	---

Netflix

New Voices	●
------------	---

Fiction Accelerator	●
---------------------	---

Creators' Workshop	●
--------------------	---

Creative Producers Workshop	●
-----------------------------	---

European Directors Workshop	●
-----------------------------	---

CoBO Fonds, Nederlands Filmfonds, NPO-fonds

Teledoc Campus	●
----------------	---

Zappdoc Campus	●
----------------	---

NPO-fonds, Scriptbank

Team Up #3	●
------------	---

Team Up #4	●
------------	---

6. Fondsen

Nederlands Filmfonds, FilmForward, NAPA, ACE

Talentscope	●
-------------	---

● = terugkerend en/of langlopend aanbod

● = eenmalig en/of kortlopend aanbod

bijlage

bronnen en gesprekspartners

bronnen

- **Eindrapportage werkgroep sectorplan:** Versterking positie Nederlandse culturele audiovisuele producties (juni 2022)
- Rondetafelgesprek talentontwikkeling in de Nederlandse AV-sector, Eye Filmmuseum, Amsterdam (juni 2023)
- **DAFF Filmdebat 2023,** De audiovisuele sector in gesprek over de kwaliteit en het bereik van de Nederlandse speelfilm (december 2023).
- **TrainUp,** database voor av-professionals met workshops, trainingen en masterclasses.

gesprekspartners

(inclusief respons via vragenlijst)

Videoland: Steven van Roosmalen en Manju Reijmer

Netflix: Jasmijn Touw, Ariska Mohanpersad, Lizelotte de Bruijn

Amazon: Isabel van Enkevort, Kaja Wolffers, Michiel Bartels

HBO Max/Warner Bros. Discovery: Suzanne Teijgeler, Tatiana Lagewaard, Celine Beekman

Disney+: Nicole Lamberts, Marco de Ruiter

Doreen Boonekamp

contactpersoon

Marit van den Elshout
marit@filmforward.nl

FilmForward

Ms. van Riemsdijkweg 61
1033 RC Amsterdam
filmforward.nl